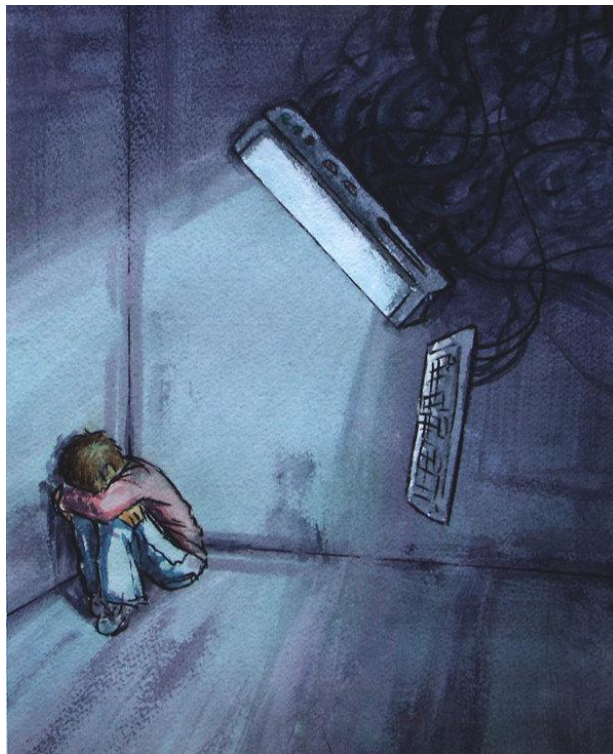

Respect kun je niet downloaden

Saadet Can

Studentnummer: 1398024

Master Educational Needs (M SEN) Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Leerroute: Leerlingbegeleiding/Schooldecaan

Begeleid door: Mieke Wijdeveld

augustus 2012

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	4
1. Het onderzoeksonderwerp	6
2. Het theoretisch kader	9
3. Opzet van het onderzoek	13
4. data resultaten en analyse	16
5. Conclusies	24
6. Evaluatie onderzoek	28
Literatuurlijst	30
Bijlagen	32

Samenvatting

Inleiding:

Op Prinsentuin Oudenbosch kwamen steeds vaker ruzies voor tussen leerlingen die waren ontstaan naar aanleiding van gesprekken en pesterijen via internet en andere digitale bronnen. Leerlingen maakten buiten school ruzie met elkaar via internet of mobiele telefoon én ruzieden vervolgens verder binnen school. Dit had invloed op het welbevinden en de schoolresultaten van een leerling. Ik vroeg me af of er iets aan gedaan kon worden. De school wist dat cyberpesten zich voordeed, maar het was niet bekend hoe vaak deze voorvallen plaatsvonden; of dit door betrokkenen als een probleem werd gezien en of er, vanuit school, iets aan gedaan kon worden. Er zou een inventarisatie moeten plaatsvinden van de mate van vóórkomen van cyberpesten in de onderbouw van het Prinsentuin.

De vraagstelling luidt daarom als volgt: Hoe vaak komt cyberpesten voor in de eerste en tweede klassen van het Prinsentuin? En hoe kan het Prinsentuin een bijdrage leveren aan een anti-cyberpest beleid?

Middels interviews afgenomen bij de directie en een Turkse directeur van een Lyceum in Turkije en vragenlijsten afgenomen bij collega's, ouders, en leerlingen uit de onderbouw heb ik onderzocht hoe zij dachten over een aantal vragen: Weten ze wat cyberpesten is? Gebeurt dit op onze school? Weten alle groeperingen (ouders, leerlingen en docenten) wat school doet aan cyberpesten? Wat willen ze dat de school hieraan doet? Is er behoefte aan meer informatie over dit onderwerp?

Resultaten: Het blijkt dat cyberpesten minder vaak voorkomt dan traditioneel pesten. Omdat er nog geen beleid is ten aanzien van cyberpesten is het voor leerlingen niet duidelijk op welke manier en op welk moment de school zou kunnen helpen. Ook ouders en docenten geven aan dat ze niet weten wat school doet aan cyberpesten. Docenten gaan op verschillende manieren om met een pestgeval; o.a. door de betrokken leerling(en) bij zich te roepen of door te verwijzen. Allen geven aan dat er een duidelijk beleid moet komen. Leerlingen zouden cyberpesten en veilig internet als onderwerp terug willen zien in de mentorlessen. Docenten en ouders zijn voorstander van meer informatie via een workshop of de mail. Bij de aanpak van cyberpesten wordt de voorkeur gegeven aan een schoolbrede aanpak.

Conclusies en aanbevelingen:

Een aanbeveling gericht op school is het opstellen van een pestprotocol met een aanvulling over cyberpesten. Bij dit proces moeten ouders, docenten en leerlingen samenwerken.

Een aanbeveling richting leerlingen is het geven van een lessenserie over veilig internet en cyberpesten. Hierdoor zijn zij op de hoogte van de gevaren en hoe er mee om te gaan. Veel docenten geven aan graag een workshop te volgen over cyberpesten en veilig internet. Hierdoor zijn zij op de hoogte van de laatste informatie. Ouders geven de voorkeur aan het verkrijgen van informatie via de mail.

Inleiding

We zijn, als ouders en docenten, vaak bezorgd wanneer we berichten lezen of horen over online pesten, internetverslaving, cyberseks en kinderen die alleen nog maar in een virtuele wereld lijken te leven. Dergelijke verhalen brengen leerkrachten en ouders soms in paniek. Hoe groot zijn de gevaren van internetgebruik voor kinderen? Vorig schooljaar heb ik een bijeenkomst op de basisschool van mijn zoon bijgewoond. Het onderwerp was: 'Veilig Internet' Een ding van wat er is verteld is me vooral bijgebleven, "Basisschoolleerlingen kun je nog beschermen, maar daarna moet je ze leren omgaan met de virtuele wereld. "

Dit prikkelde mijn nieuwsgierigheid. Ik ben gaan nadenken over hoe ik, in mijn werk als docent op een middelbare school, mijn leerlingen kan leren omgaan met deze virtuele wereld. Ik ben namelijk ontzettend betrokken bij de digitale generatie ofwel de hedendaagse jongeren die zijn opgegroeid met de 'nieuwe' media. Ongelooflijk hoe zij het gros van de tijd achter een beeldscherm gekluisterd zitten; van de TV en spelconsoles naar de GSM en de computer met internet. Het is voor hen een bron van ontspanning, informatie, kennis alsook van sociale contacten. Dit laatste is meteen één van de belangrijkste aspecten in het leven van een tiener. Ik vraag me af of deze moderne technologieën een bedreiging vormen voor onze kinderen en leerlingen. Loert het gevaar van het cybermonster om de hoek of loop ik te hard van stapel? Ik kies er voor om het fenomeen cyberpesten, op mijn school, het Prinsentuin, grondig onder de loep te nemen. Prinsentuin in Oudenbosch is een VMBO school met 451 leerlingen. De school maakt onderdeel uit van ROC West-Brabant. Naast Prinsentuin Oudenbosch zijn er nog drie groene VMBO-vestigingen in Halsteren, Breda en Andel. Ik werk daar sinds augustus 2011 als docente Engels. Volgend schooljaar ben ik ook mentor van een 2^e klas. Ik ben erg betrokken bij de leerlingen. Vanuit die betrokkenheid vind ik het creëren van een veilige leeromgeving erg belangrijk. Door me te verdiepen in de problematiek van pesten, wil ik me graag profileren zodat ik preventieve activiteiten kan organiseren.

Een leerlinge van school had een briefje gegeven aan haar mentor waarin ze vertelde dat ze eigenlijk niet op school durfde te komen. Als ze kwam, voelde ze zich niet veilig. Ze had een tijdje geleden een filmpje op Hyves gezet, een klasgenoot was het hier niet mee eens en dreigde haar in elkaar te slaan als ze het filmpje niet van Hyves verwijderde.

De indruk bestaat dat er steeds meer gevallen van pesten voorkomen op school ten gevolge van cybergesprekken tussen leerlingen op het internet. Ik heb aan de directie gevraagd wat wij, als school, doen in zulke gevallen. De ruzies op internet gaan immers door op school. De adjunct directeur gaf te kennen dat de school geen pest protocol of internetprotocol heeft en dat we, als school, eigenlijk niet goed weten hoe er mee om te gaan. Ik ontdekte op deze manier dat school geen pestprotocol heeft, dat onze leerlingen, collega's en ouders duidelijkheid geeft over hoe gehandeld moet worden wanneer er gepest wordt. Betekent dit dat de school niet serieus omgaat met dit probleem? Juist doordat de gevolgen van cyberpesten zo merkbaar zijn in en rondom de school (vb. leerprestaties, sociale interacties) hebben alle betrokkenen baat bij een goede oplossing. Om het pestprotocol compleet te maken zou het uitgebreid moeten worden met een protocol cyberpesten.

Het feit dat een school beleid gemaakt heeft op dit terrein geeft aan dat school onderkent dat pesten een probleem is en dat het door school niet gedoogd wordt. De veiligheid van een kind is een groot goed dat beschermd dient te worden door school. Wanneer de school direct optreedt als er sprake is van pesten, is het voor pesters duidelijk dat, wat ze doen, niet getolereerd wordt. Dit is tevens ook belangrijk voor slachtoffers van pesten en ook voor alle andere leerlingen.

Het is belangrijk om inzicht te krijgen hoe vaak cyberpesten op het Prinsentuin voorkomt. Wordt het op dit moment als een probleem ervaren? Dit lijkt mij een goed onderwerp om hier mijn afstudeeronderzoek van te maken. Als docent, mentor en toekomstig leerlingbegeleider ben ik hierin geïnteresseerd. Nadat ik goed inzicht heb gekregen in hoe en of cyberpesten op school als probleem leeft, kan ik een plan van aanpak maken voor collega's, mentoren en directie.

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van:

- de mate waarin cyberpesten op de Prinsentuin onderbouw voorkomt.
- in hoeverre de verschillende betrokkenen cyberpesten als een probleem ervaren
- wat een geschikte aanpak zou kunnen zijn.

De vraagstelling van dit onderzoek luidt als volgt: In welke mate komt cyberpesten voor in de onderbouw van Prinsentuin Oudenbosch?

Hoofdstuk 1 Het onderzoeksonderwerp

Pesten is van alle tijden. Iedereen heeft wel eens ooit te maken gehad met pesterijen, als slachtoffer, dader of als iemand uit de groep 'toeschouwers'. Iedereen weet hoe erg de gevolgen kunnen zijn. Echter, de uitingsvormen van pesten veranderen de laatste jaren snel.

Dit hangt samen met de opkomst van moderne communicatiemiddelen. Er is een verschuiving merkbaar van pesterijen op het schoolplein naar pesterijen in de cyberspace. Meer dan 90% van de kinderen en jongeren is tegenwoordig online¹; en vrijwel alle kinderen en jongeren gebruiken internet om te communiceren. Hoewel internet een medium is met vele mogelijkheden, zijn er ook vele gevaren. Internet is immers een afspiegeling van het gewone leven.

Pesten in de reële wereld heeft een geringere reikwijdte in vergelijking tot pesten in de virtuele wereld: Zonder dat jongeren erbij stilstaan, blijft het kwaad er een tijd staan en is het voor een wijdverspreid publiek zichtbaar. Pesten via internet is verder moeilijker aan te pakken dan pesten in het gewone leven, omdat daders eenvoudiger anoniem kunnen blijven en er geen rechtstreeks contact is tussen slachtoffer en dader. Leerkrachten geven aan dat cyberpesten een vaak voorkomend probleem is, waar ze weinig grip op hebben. Leerlingen zeggen dat ze zich niet realiseren waar ze mee bezig zijn. Volwassenen hebben nauwelijks zicht op activiteiten van jongeren op internet; Sommige scholen worstelen om duidelijk te krijgen wat van hen verwacht wordt als het gaat om sturing van Internetgedrag.

Kim is een meisje van 13 jaar oud. Ze zit in de tweede klas van het voorgezet onderwijs. Kim is een leerling die tot voorkort goed mee kon komen in de klas. De laatste tijd is ze echter vaak afwezig. Ze meldt zich ziek. Wanneer ze wel aanwezig is, kan ze haar gedachten niet goed bij de les houden. Haar resultaten worden steeds slechter. Kim is de laatste tijd veel afgefallen. Ze ziet er mager en bleek uit. De mentor van Kim begint zich steeds meer zorgen te maken en gaat een gesprek met haar aan. In eerste instantie zegt Kim dat er niets aan de hand is. Wanneer de mentor wat doorvraagt, vertelt Kim dat wanneer ze op Hyves zit, er nare dingen tegen haar gezegd worden, door een klasgenoot.

Dit soort situaties komen geregeld voor op het Prinsentuin, locatie Oudenbosch. Collega's merkten dat er regelmatig voorvallen met cyberpesten voorkwamen. De ruzies op internet lopen uit de hand en gaan door op school. Het is van belang dat school en docenten serieus omgaan met dit probleem. Daarom is het van belang dat een school een pestprotocol heeft waarin wordt beschreven hoe met pesten om te gaan. Omdat Prinsentuin Oudenbosch een pestprotocol mist, gaat elke docent op zijn manier om met pestgevallen. Het is op dit moment voor docenten, leerlingen en ouders dus niet duidelijk welke stappen er door wie gezet moeten worden als het gaat om cyberpesten. Zo verwijst de een leerlingen meteen door naar de leerlingbegeleider, de ander probeert door middel van een gesprek met de leerlingen zelf het probleem op te lossen. Af en toe wordt -indien daar aanleiding toe is- in een leerling-dossier iets over het pestincident genoteerd.

¹ Onderzoek GGZ Zuid Limburg en open universiteit (2010): Cyberpesten: *Big Deal?*

De sancties voor pesten zijn niet duidelijk. Een leerling kan, voor hetzelfde incident, verschillende sancties door verschillende collega's opgelegd krijgen!

Juist doordat de gevolgen van cyberpesten zo duidelijk voelbaar zijn in en rondom de school (leerprestaties, sociale interacties) hebben alle betrokkenen baat bij een oplossing. De invloed van leerkrachten op jongeren is groot. Zij zijn een groot aantal uren per week bij hun opvoeding betrokken. Hun invloed is op twee domeinen van groot belang, als het gaat om het groeiproces van positieve waarden en normen in de klas als ook als het gaat om groepsvorming. De aandacht van docenten voor normen en waarden heeft zowel betrekking op de leerlingen als individu, maar ook op hun samenwerking als groep. De invloed op de groepsvorming is belangrijk omdat in dit groepsproces een belangrijke factor schuilt voor het ontstaan van pesterijen. Het contact met leeftijdsgenoten staat centraal op school, men wil zoveel mogelijk bij de groep horen. Daarnaast hebben leerkrachten een voorbeeldfunctie ten aanzien van hun leerlingen: Ze dienen een duidelijk voorbeeld te geven als het gaat om omgang met elkaar. Ook moeten ze er voor zorgen dat conflicten worden uitgepraat in plaats van uitgevochten. Op school kan agressief gedrag van leerlingen en leerkrachten niet worden getolereerd.

Ik besloot het onderwerp dieper te exploreren door middel van dit onderzoek, met als doel eerst zicht te krijgen of en in welke mate cyberpesten voorkomt op het Prinsentuin. Vormt het daadwerkelijk een probleem? Hoe zou school hier het beste op in kunnen spelen? Deze vragen leiden tot de hoofdvraag van mijn onderzoek:

1. Hoe vaak komt cyberpesten voor in de eerste en tweede klassen van het Prinsentuin?

Vervolgens kom ik bij de gewenste situatie:

2. Hoe kan het Prinsentuin een bijdrage leveren aan een anti-cyberpest beleid?

Deelvragen:

- Wat is cyberpesten?
- Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen cyberpesten en traditioneel pesten?
- Hoe denken de verschillende betrokkenen (leerlingen, ouders, docenten en directie) dat er zo ingespeeld kan worden op cyberpesten, dat het teruggedrongen wordt?
- Welke good-practices zijn er met betrekking tot de aanpak en het voorkomen van cyberpesten?

Ik ga onderzoek doen onder 188 onderbouwleerlingen, alle ouders en 15 onderbouwdocenten van het Prinsentuin. Wat ik met dit onderzoek hoop te bereiken is:

- Duidelijk zicht te krijgen hoe vaak en in welke vorm cyberpesten voorkomt,
- Op de hoogte komen van recente manieren om cyberpesten aan te pakken,
- Onderzoeken van de noodzaak een eigen (internet) protocol te ontwikkelen met preventieve en curatieve maatregelen om cyberpesten tegen te gaan.
- Een aanzet geven tot een actief beleid als het gaat om het organiseren van verschillende preventieve activiteiten voor de leerlingen ten aanzien van cyberpesten.

Met dit alles laat ik een daadkrachtige opstelling zien tegen cyberpesten.

Hoofdstuk 2 Het theoretisch kader

In dit hoofdstuk wil ik een beeld schetsen van de problematiek van het 'cyberpesten', ook wel digitaal pesten genoemd. Ik zal ingaan op de algemene kenmerken, overeenkomsten/verschillen met traditioneel pesten, mogelijke gevolgen van cyberpesten en hoe het teruggedrongen kan worden.

Er is tot op heden weinig wetenschappelijke literatuur voorhanden voor wat betreft cyberpesten. Het grote aantal (informatieve) sites duidt er echter op dat het steeds meer aandacht geniet.

Bill Belsey geeft op de site '<http://www.cyberbullying.org/>' de volgende definitie:

Cyberpesten heeft betrekking op het gebruik van informatie- en/of communicatietechnologieën zoals e-mail, SMS, MSN, websites met beledigende commentaren over een persoon, dat door een individu of een groep wordt aangewend om opzettelijk, herhaaldelijk en vijandig gedrag te tonen, met de bedoeling anderen te kwetsen.

Cyberpesten vindt voornamelijk plaats bij jongeren in de leeftijdscategorie van 11 tot 15 jaar (Akker, H van den. 2005). Dit is de reden dat ik gekozen heb om mijn onderzoek alleen in de onderbouw van onze school te houden.

De experimenterende houding die de jongeren uit die leeftijdscategorie hebben ten opzichte van internet en andere communicatietechnologieën, zijn een verklaring hiervoor. Deze leeftijdsgroep is in min of meerdere mate aan het 'puberen' geslagen, waardoor zij erg op hun privacy gericht zijn². Veel kinderen krijgen alle vrijheid om op het internet te experimenteren, zonder dat het merendeel van de ouders in de gaten heeft wat zij daar uitspoken.

De meest voorkomende vormen van mogelijk kwetsende internet- en gsm-praktijken zijn opgesomd in een 'Fiche' voor docenten van de Universiteit Antwerpen (Heirman en Walrave) :

- beledigen en bedreigen via internet of gsm ('flaming')
- iemand misleiden ('masquerade')
- roddelen via internet ('sociaal online pesten' of 'dissing')
- inbreken in iemands inbox of messenger ('hacken')
- het paswoord veranderen ('fysiek cyberpesten')

² weblog 'Generationwhy'. *Privacy en Social media*. Geraadpleegd 4 augustus 2012

In die verscheidenheid van cyberpestvormen, waarbij nieuwe typen blijven opkomen, wordt er een onderscheid gemaakt tussen **direct en indirect** cyberpesten (Heirman,W en Walrave,M. 2012) :

Directe vormen van cyberpesten ('in-the-face'-pesten)

-1° Fysiek cyberpesten: Het beschadigen, het platleggen/onderbreken van de computer van het slachtoffer of een virtuele inbraak zijn vormen van fysiek cyberpesten. Concrete voorbeelden hiervan zijn het aanrichten van schade door het versturen van virussen, het e-mailadres van het slachtoffer hacken en het daarbij horende paswoord veranderen of het versturen van enorm veel of grote bestanden via e-mail. Deze daden zorgen ervoor dat het slachtoffer geen toegang meer kan krijgen tot zijn elektronisch postvak.

-2° 'Flaming': Deze term omvat vijandige of vernederende interacties via e-mail en online forums of chats. De betekenis van deze term is sinds enkele jaren uitgebreid en ook van toepassing op scheldtirades via SMS.

-3° Non-verbaal online pesten: Foto's of beelden (bijvoorbeeld van vechtpartijen aan de schoolpoort, naaktbeelden van de gepeste worden online geplaatst of massaal verstuurd naar e-mailadressen van verschillende medeleerlingen van het slachtoffer. In het geval van 'Happy Slapping' worden mensen afgeranseld voor de camera van een GSM. Daarna worden de beelden online gezet om anderen de kans te geven deze beelden te bekijken of te downloaden.

-4° Sociaal online pesten: Dit bestaat vooral uit sociale uitsluiting van het slachtoffer van bestaande online groepen.

-5° Outing: Dit is een vorm van cyberpesten die er vooral op gericht is om het slachtoffer in verlegenheid te brengen of zelfs te vernederen. Concreet gaat het om het verzenden, posten of doorsturen van persoonlijke informatie met een gevoelig, vertrouwelijk of gênant aspect

Indirecte vormen van cyberpesten ('behind-the-back'-pesten)

-6° Masquerade: Bondig samengevat bedoelt men hiermee dat de pester een andere identiteit aanneemt. 'Masquerade' kan men verder onderscheiden in twee types. Een eerste type omvat *identiteitsdiefstal* waarbij een pester de elektronische identiteit van het slachtoffer overneemt en zich naar andere internetgebruikers als het slachtoffer voordoet. Bij een tweede vorm van 'masquerade', *identity fluidity*, zal de cyberpester zich voordoen als iemand anders en, bijvoorbeeld, een ander geslacht of een andere status aannemen waardoor het slachtoffer misleid wordt tijdens een chat sessie.

-7° Denigreren (put-down): Deze vorm van cyberpesten wil vooral de goede naam en reputatie van een bepaalde persoon besmeuren. Dit kan bijvoorbeeld door geruchten te lanceren in cyberspace en bezwarende e-mails te sturen naar de relaties van de persoon.

-8° Haatwebsites: Een website wordt ontworpen om diepe afkeer van een persoon te uiten in kwetsende woorden en soms ook in beelden. Bezoekers van dergelijke websites kunnen bovendien negatieve commentaren over het slachtoffer achterlaten in bijvoorbeeld een gastenboek.

Voor wat betreft mijn deelvraag over wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen cyberpesten en traditioneel pesten, kreeg ik veel nuttige informatie tijdens de workshop 'Cyberpesten' georganiseerd door ROC West Brabant, uitgevoerd door Stemmingmakerij.nl. Deze informatie kan ik gebruiken wanneer er eventueel een pestprotocol opgesteld zal worden. Deze informatie staat ook op www.clicksafe.be (juli 2012)

Vergelijking met het gewone pesten

Punten van overeenkomst:

- Het is kwetsend.**
- De pester is meestal sterker dan het slachtoffer.**
- Het blijft vaak niet bij één keer, het blijft voortduren.**
- De pesterijen kunnen zware gevolgen hebben voor de slachtoffers. Zij zijn bang en depressief.**

Punten van verschil:

- Slachtoffers vinden cyberpesten vaak nog erger, zeker als de dader anoniem blijft. Het pesten stopt namelijk niet aan de voordeur, maar gaat thuis en op school gewoon mee naar binnen.**
- De dader hoeft niet fysiek sterker te zijn dan het slachtoffer, maar weet meer van computers. Dreigementen als "pas op of ik blokkeer je MSN-account" komen vaak voor.**
- Het bericht kan oneindig lang op internet blijven staan.**
- Het bericht is toegankelijk en zichtbaar voor heel veel mensen. Heel de wereld kijkt mee.**
- De pester kan niet zien hoe kwetsend zijn daden zijn en beseft niet welke schade hij veroorzaakt. Voor de pestkoppen lijkt cyberpesten helemaal niet erg: zij ervaren het als een beetje plagen of gewoon kattenkwaad.**

Ten slotte ben ik erg benieuwd naar good-practises, zowel in binnenland als buitenland. Wat zijn nou goede manieren om cyberpesten terug te dringen? Het terugdringen van cyberpesten kan op verschillende niveaus gebeuren, namelijk preventief en curatief; De focus kan worden gelegd op het stoppen van cyberpesten. Anderzijds is het mogelijk te focussen op het voorkomen van cyberpesten. In Turkije werd mijn aandacht getrokken door een tv-spotje dat ik zag op een televisiezender. Momenteel wordt daar in opdracht van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, op televisie een filmpje getoond waarin aandacht gevraagd wordt voor kinderen en veilig internet. Het spotje laat zien hoe kinderen, met het gebruik van internet, letterlijk en figuurlijk de deur openen voor allerlei mogelijke gevaren.
<http://www.polis.web.tr/m/?id=43252>

Ik heb n.a.v. het spotje een gesprek gevoerd met dhr. Ali Ilhan, directeur van een lyceum te Konya, Turkije. De uitwerking hiervan vindt u in bijlage 5. Hij is bekend met dit spotje. Momenteel voert de overheid een campagne op middelbare scholen. In het kader van deze campagne komt een politieagent voorlichting geven over cyberpesten en veilig internet in het algemeen. Ik vind dit een goede, preventieve, manier om cyberpesten op school te voorkomen. Het maakt leerlingen bewust van de gevaren van internet, de effecten van cyberpesten en de strafbare feiten en de regels daarover. Op deze manier krijgen leerlingen het signaal dat cyberpesten een probleem is waar scholen en overheid serieus mee omgaan.

In Nederland vind ik good-practises op de site:

<http://www.schoolenveiligheid.nl/aps/School+en+Veiligheid/agressie+geweld+en+pesten/Pesten/Good+practices/>

Deze good-practises kunnen als inspiratie dienen voor het Prinsentuin. De volgende twee ideeën/practises op de site spreken me het meest aan.

-Jaarlijks pestproject voor brugklassen van het Oosterlicht College in Nieuwegein/Vianen. Leerlingen bezoeken een voorstelling over pesten. De voorstelling is geschreven door examenleerlingen kunst en drama. Leerlingen uit de bovenbouw van het Oosterlicht College voeren dit toneelstuk op.

-De rap-battle van OSG Winkler Prins in Veendam. Met een zogeheten rap-battle wil de school de aanzet geven tot een discussie over pesten. Een muziekdocent begeleidde de vmbo-leerlingen bij het schrijven van teksten over pesten. Dit soort projecten lossen het pestprobleem niet op, maar het kan een aanzet zijn tot een discussie over pesten en wat eraan gedaan kan worden.

Bob van der Meer is psycholoog en deskundige op het gebied van pesten. Hij zegt op zijn site (www.bobvandermeer.info, juli 2012) dat scholen veel meer moeten doen om cyberpesten tegen te gaan. "De scholen zeggen niet verantwoordelijk te zijn voor wat er in de vrije tijd van de kinderen gebeurt. Dat zijn ze zeker wel, want ik merk dat veel problemen op school terecht komen, omdat de groep pesters daar weer samenkomt". Scholen moeten een beleid hebben en dat kenbaar maken bij het eerste gesprek met kind en ouders.

Volgens van der Meer moeten ook ouders met hun kinderen praten over pesten en de gevolgen daarvan. "Men durft daarin helaas weinig stelling te nemen. We laten ontzettend veel toe, dingen die we zouden moeten verbieden". Pijpers vindt op diezelfde site (www.bobvandermeer.info, juli 2012) dat er naast deze oplossing meer maatregelen nodig zijn. Volgens hem is het noodzakelijk om de hulpverlening en politiematregelen aan te passen. "Hulpverlening en politie moeten weten hoe ze ermee om moeten gaan. Ze moeten weten wat er zich afspeelt in die digitale wereld en wat te doen om dit op te lossen of tegen te gaan". En zoals in de good-practise in Turkije zou de politie voorlichting kunnen geven op scholen met betrekking tot cyberpesten.

Hoofdstuk 3 Opzet van het onderzoek

3.0 inleiding

In dit hoofdstuk beschrijf ik welke onderzoeksmethode ik heb gebruikt en hoe ik informatie ga verwerken.

3.1 validiteit en betrouwbaarheid

Ik voer een praktijkonderzoek uit door systematisch en gericht informatie te verzamelen naar aanleiding van een probleem dat ik in schoolpraktijk zie. In dit geval gaat het om het missen van een helder en duidelijk beleid van het Prinsentuin Oudenbosch betreffende cyberpesten. Ik maak gebruik van triangulatie, om aan het eind van dit onderzoek tot een valide conclusie te kunnen komen. De triangulatie heeft betrekking op verschillende typen informanten en methoden. Ik bevraag namelijk de leerlingen, ouders, docenten en schoolleiding als informanten en ik gebruik interviews, literatuur, internet en enquêtes als methoden. Dit past bij dit onderzoek, waarbij ik de inbreng vanuit school, ouders en leerlingen noodzakelijk acht. Voor het onderzoek heb ik gebruik gemaakt van een enquête met daarin open en gesloten vragen. Er is een vragenlijst zowel voor 'docenten', 'leerlingen' en 'ouders'.

Daarnaast verdiep ik me in de good-practises van andere scholen in binnen- en buitenland. Ik hoop op informatie die inzetbaar is op het Prinsentuin. Mijn aanpak binnen school bespreek ik steeds met mijn critical friend op school J. van den Oetelaar. Ik sta open voor haar tips, op - of aanmerkingen.

Door de resultaten van het onderzoek aan de directie te presenteren, betrek ik hen bij mijn onderzoek. Interviews koppel ik terug aan degenen met wie ik gesprekken heb gehad. Ik bespreek de resultaten van enquêtes en interviews met de verschillende doelgroepen om hen te betrekken bij dit onderzoek en verbeterpunten met hen te bespreken. Met collega's en schoolleiding is dit al gebeurd.

Terugkoppeling naar ouders en leerlingen, zal aan het begin van schooljaar 2012-2013 plaatsvinden via o.a. de oudernieuwsbrief.

De inhoud van de vragen voor de verschillende doelgroepen bij de enquêtes heeft overeenkomsten, waardoor antwoorden eenvoudig te vergelijken zijn, hierdoor worden overeenkomsten en verschillen duidelijk. De invalshoeken van de verschillende doelgroepen (docenten, ouders en leerlingen) zijn namelijk verschillend.

3.2 Ethiek

Ik heb bij alle enquêtes aangegeven dat de resultaten anoniem verwerkt zullen worden.

3.3 Vragenlijsten

Vanuit mijn eigen ervaring weet ik hoe vervelend het kan zijn om als docent enquêtes in te moeten vullen. Zeker als het gaat om lange vragenlijsten, met onduidelijke vragen. De enquête voor de docenten is daarom redelijk kort. Ik stuur mijn collega's een mail met de link naar de enquête. Ook benader ik hen persoonlijk en geef nog eens het doel van mijn onderzoek aan.

Bij de leerlingenenquête heb ik ook rekening gehouden met de lengte van de vragenlijst.

In de oudernieuwsbrief heb ik aangekondigd dat ik onderzoek doe naar cyberpesten op school en dat ouders daarom een e-mail met de link naar de enquête kunnen ontvangen in week 24. Ik denk dat ik, door een op hen toegespitste vragenlijst te maken, ouders kan motiveren deze vragenlijst in te vullen. Ik vind dat ouders van een school met respect behandeld moeten worden en dat er naar hen geluisterd moet worden. Ook kunnen ouders betrokken worden bij ons schoolbeleid. Daarvoor kunnen we hen kansen bieden.

Ik kies voor afname van de enquête voor de onderbouwgroepen omdat uit onderzoek blijkt dat pesten vooral in de onderbouw van het VO voorkomt. Bij het afnemen van deze enquêtes maak ik gebruik van een les van een onderbouwklas. Voor de les vraag ik aan de vakdocent of hij/zij leerlingen tijd wil geven om de enquête in te vullen.

Voorafgaand aan het afnemen van de leerling-enquêtes geef ik een persoonlijke inleiding met daarin de doelstelling van mijn enquête. Ik wil hen laten weten dat hun bijdrage belangrijk is voor de validiteit van mijn onderzoek. Vervolgens vraag ik hen of ze weten wat cyberpesten is en laat ik hen wat voorbeelden noemen. Ik maak leerlingen ook duidelijk dat ze de enquête anoniem mogen invullen. Tijdens het invullen ben ik bij de leerlingen aanwezig om zo hun reacties of emoties te kunnen volgen en eventuele onduidelijkheden te kunnen verhelderen. Na het invullen van de enquête zal ik de leerlingen bedanken voor hun medewerking. Ik meen dat ook oprecht wanneer ik hen dat ga zeggen. Een onderzoek in de school over cyberpesten zonder hun medewerking is zinloos.

3.4 Het verzamelen van gegevens.

Ik heb op twee manieren gegevens verzameld.

-Door **bevragen**. Ik heb enquêtes afgenomen en een interview gehouden met verschillende personen. Binnen school krijgen de onderbouw leerlingen een schriftelijke enquête. Dit is het meest praktisch. Ik heb van de schooladministratie alle e-mailadressen van ouders gekregen. Ik heb ze een mail gestuurd met de link naar de enquête. Een week later heb ik een herinneringsmail gestuurd. De onderbouwcollega's heb ik ook via e-mail de enquête gestuurd. Een aantal docenten heb ik persoonlijk bevraagd, vooral om hun mening over cyberpesten te peilen en ze te vragen of ze de enquête al hadden ingevuld.

Een gezamenlijk interview houd ik met de adjunct directeur en de leerling-coördinator. Omdat zij vaak samen te maken hebben met cyberpest gevallen en dus samen moeten zoeken naar oplossingen, lijkt mij het goed om met hen tegelijk te praten. Een vragenlijst leg ik voor aan een directeur van een middelbare school in Turkije, omdat ik benieuwd ben naar de praktijk van een school buiten Nederland.

-Door **lezen** van literatuur, vakbladen, onderzoeken op internet. Voor een uitgebreide lijst van bestudeerde literatuur en geraadpleegde websites verwijs ik naar de literatuurlijst.

3.5 Welke bronnen ga ik bij mijn onderzoek inzetten?

- Lezen van theorie, documenten, pestprotocollen, onderzoeksverslagen met betrekking tot cyberpesten, literatuur, websites. Hierdoor ga ik mijn eigen invalshoek bepalen.
- Via informele gesprekken met de adjunct directeur en leerling-coördinator, de docenten van onder en bovenbouw ga ik informatie inwinnen over hun standpunt, hun knelpunten rondom mijn onderwerp.
- Ik ga deelvragen vaststellen en deze verwerken in een vragenlijst voor het interview met de adjunct directeur, leerling-coördinator en docenten.
- Ik ga interviews afnemen bij docenten. Ik ga aantallen cyberpesten in de onderbouw achterhalen.
- Een interview afnemen bij de adjunct directeur en leerling-coördinator, gezamenlijk. Ik wil de huidige situatie en aanpak, de valkuilen, knelpunten achterhalen. Ik wil weten wat zij zien als mogelijke oplossingen. Zij zijn degenen die tot nu toe het cyberpesten hebben aangepakt. Bij hen worden de eerste meldingen gedaan.
- Ik ga enquêtes afnemen bij vier eerste klassen en zes tweede klassen. Deze doelgroep kies ik omdat uit onderzoek blijkt dat pesten vooral in de onderbouw van het VO voorkomt.
- Ik ga circa 200 ouders benaderen via de mail met de vraag om de enquête in te vullen. Ik wil hiermee achterhalen wat hun kennis is van internet, hun bewustzijn van cyberpesten op school/ van hun eigen kind, hun kennis van de aanpak van cyberpesten. Verder vraag ik naar tips voor school.
- Ik ga een enquête afnemen bij 15 docenten van Prinsentuin Oudenbosch.
- Ik plan een interview met dhr. Ali Ilhan, directeur van een middelbare school Muhittin Guzelkilic in Konya, in Turkije .

Hoofdstuk 4 Data resultaten en analyse

4.0 inleiding

In dit hoofdstuk worden de verkregen resultaten weergegeven. Deze resultaten vormen de basis voor een antwoord op deelvragen en hoofdvraag. Alleen die vragen die relevant zijn voor het beantwoorden van deze vragen heb ik in dit hoofdstuk verwerkt. De volledige vragenlijsten zijn te lezen in bijlage 1,2 en 3.

4.1. vragenlijst leerlingen

vraag 2: pesten gebeurt in mijn klas het meest....		
met briefjes:	2	1%
met woorden:	116	61%
via telefoon/sms:	9	4%
via e-mail:	0	0%
via Hyves, Facebook en/of Twitter	13	6%
met schoppen, slaan en spugen	17	9%
met negeren en buitensluiten	31	16%

Tabel 1

Net als in het onderzoek van het IVO³ (2006) komt naar voren dat pesten in het echte leven dus vaker voor komt dan digitaal pesten. Dit is opmerkelijk volgens het IVO, omdat over het algemeen wordt aangenomen dat online pesten vaker voorkomt door de relatieve anonimiteit en het feit dat er minder sociale gevolgen zijn voor de pester.

vraag 4: iemand uit jouw klas schrijft nare reacties op jouw Facebook pagina.

ik blokkeer die persoon:	64	34%
ik verwijder/negeer die persoon:	55	29%
ik schrijf iets naars op zijn/haar pagina	12	6%
ik vertel het mijn ouders	25	13%
ik vertel het mijn mentor	23	12%
ik ga praten met die klasgenoot	20	10%
ik geef die klasgenoot een pak slaag	16	8%
iets anders	10	5%

Tabel 2.

³ Het IVO - wetenschappelijk bureau voor onderzoek, expertise en advies op het gebied van leefwijzen, verslaving en daaraan gerelateerde maatschappelijke ontwikkelingen.

Uit dit resultaat blijkt dat veel leerlingen een probleem in eerste instantie niet vertellen aan ouders of mentoren. Ditzelfde resultaat kwam ook naar voren in een onderzoek uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam¹
De kinderen zouden bij problemen pas de hulp inroepen van volwassenen wanneer ze echt geen andere uitweg zien.

“Ik zou het iedereen vertellen behalve mijn ouders, ik zou te bang zijn dat mijn moeder bevestigt ziet wat ze vreest en zorgt dat ik niet meer in chatrooms kan gaan”
Zegt een tweedejaars leerling. Uit resultaten van dit onderzoek blijkt daadwerkelijk dat een grote groep ouders het verbod van dergelijke sites als oplossing ziet.

vraag 5: Wat doen de docenten op jouw school tegen pesten?

die hebben niet eens door dat er gepest wordt.	30	15%
die hebben het wel door, maar bemoeien zich er niet mee.	32	16%
die roepen de pestkop en slachtoffer direct bij zich.	66	35%
die sturen de pestkop en slachtoffer direct naar de directeur.	8	4%
die bespreken regelmatig klassikaal de gevolgen van pesten.	11	5%
weet ik niet.	33	17%
iets anders.	8	4%

Tabel 3.

Op de vraag of ze weten wat docenten doen tegen pesten gaf 35 % aan dat in geval van pesten de pestkop en het slachtoffer direct bij de docent worden geroepen. 17% van de leerlingen weet niet wat er in een dergelijk geval gebeurt en een bijna even grote groep (resp. 16% en 15%) geeft aan dat docenten het wel door hebben, maar er zich niet mee bemoeien. Ook zijn er, volgens leerlingen docenten die niet door hebben dat een leerling gepest wordt (16%).

¹ Bron: Sumter, S.R. & Valkenburg, P.M. (2011). Digitaal pesten: de nieuwste feiten. CcaM Kennis, 1, 1-3.

vraag 9: Vind je dat cyberpesten en veilig internet onderwerpen moeten zijn in de mentorles?

Ja	113	60%
Nee	75	39%

Tabel 4.

60% van de leerlingen vinden dat cyberpesten en veilig internet onderwerpen moeten zijn in de mentorles.

vraag 10: Zijn er nog dingen die de school kan of moet doen als het gaat om cyberpesten?

Ja	37	19%
Nee	28	14%
geen mening	123	65%

Tabel 5.

De meeste leerlingen (65 %) geven aan geen mening te hebben als ze gevraagd wordt of er dingen zijn die school kan of moet doen als het gaat om cyberpesten.

4.2 vragenlijst docenten

2. Wat denkt u: hoeveel leerlingen op het Prinsentuin (1^e en 2^e) worden of zijn op internet of via de gsm gepest

Niemand	0	0%
1-2	0	0%
3-5	1	7%
6-10	7	47%
Meer dan 10	7	47%

Tabel 6.

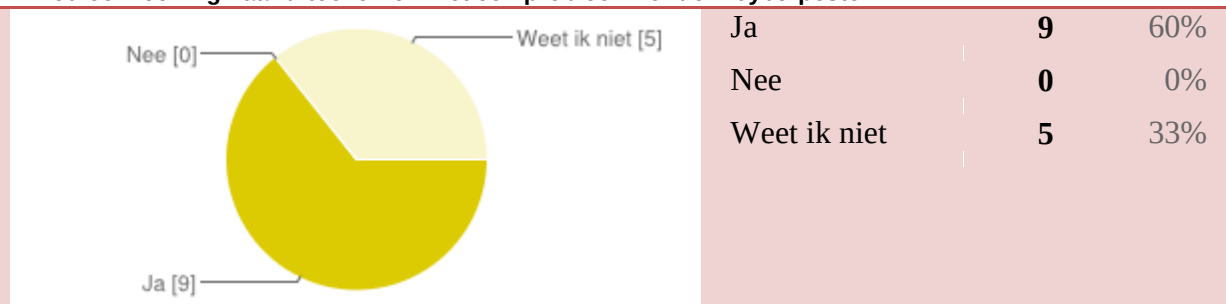
Bijna de helft (47%) van de docenten denkt dat er zes tot tien leerlingen in de onderbouw gepest worden via internet. De andere 47% denkt dat dit er meer dan tien zijn.

3. Wat doet u of zou u doen als u geconfronteerd wordt met cyberpesten in uw klas?

Ik bemoei me er niet mee.	0	0%
Ik roep de pestkop en het slachtoffer direct bij me.	10	67%
Ik stuur de pestkop en het slachtoffer direct naar de directeur.	0	0%
Ik bespreek regelmatig klassikaal de gevolgen van pesten.	7	47%
Ik weet het niet.	0	0%
Anders	6	40%

Tabel 7.

Zoals de leerlingen ook al beaamden roept het merendeel van de docenten, 67%, de pestkop en het slachtoffer bij zich om een gesprek aan te gaan. 47% geeft aan cyberpesten in de klas als onderwerp te behandelen. 40% geeft aan iets anders te doen, zoals aan de mentor melden of verwijzen naar leerlingbegeleider of leerling-coördinator.

4. Zou een leerling naar u toekomen met een probleem rondom cyberpesten?

Tabel 8.

Het overgrote deel (60%) denkt dat een leerling naar hem/haar toe zou komen met een probleem rondom cyberpesten.

5. Heeft u behoefte aan meer voorlichting vanuit school over cyberpesten?

Ja, d. m.v. voorlichtingsbijeenkomst met powerpoint presentatie.	1	7%
Ja, d.m.v. een workshop 'surfen en chatten'	8	53%
Ja, d.m.v. voorlichting middels brief/ e-mail.	2	13%
Nee, geen behoefte.	6	40%
Anders		

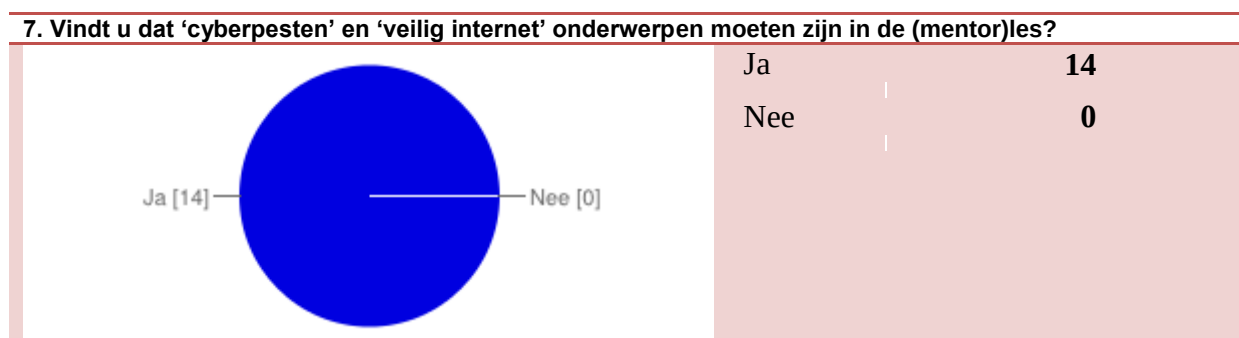
Tabel 9.

Bij de vraag of docenten behoefte hebben aan meer voorlichting geeft de meerderheid (53%) aan dat ze een workshop zouden willen. 40 % geeft aan geen behoefte te hebben, wellicht omdat ze denken al voldoende kennis te hebben over cyberpesten. Voorlichting door middel van een brief/e-mail vindt 13% voldoende.

6. Weet u wat de school doet om cyberpesten tegen te gaan?			
	Ja	5	33%
	Nee	9	60%

Tabel 10.

Helaas geeft 60% van de docenten aan niet te weten wat school doet om cyberpesten tegen te gaan! Dit resultaat laat zien hoe gegrond dit onderzoek is. De resterende groep docenten geeft aan wel te weten wat de school doet, wellicht uit ervaring.

Tabel 11.

Op de vraag of cyberpesten en veilig internet onderwerp moeten zijn in de mentorles is unaniem geantwoord met 'ja'. Ook dit antwoord geeft duidelijk aan wat onderbouwdocenten belangrijk vinden.

4.3 vragenlijst ouders

vraag 2. Is uw zoon/dochter al eens met cyberpesten geconfronteerd?

ja	18
nee	39
weet ik niet	12

Tabel 12.

Iets meer dan de helft (56%) van de ouders denkt dat hun zoon/dochter niet met cyberpesten te maken heeft gehad. 17 % weet het niet.

Vraag 3. Als uw zoon/dochter wordt geconfronteerd met cyberpesten, hoe gaat of (zou) u er dan mee omgaan?

Enkele (opvallende) antwoorden:

“of het echt cyberpesten was....via hyves wat vervelende opmerkingen gelezen, een berichtje teruggestuurd naar de persoon in kwestie, toen was het eigenlijk klaar. af en toe kijken waar ze op het net mee bezig zijn en dat ook laten weten aan degene met wie ze contact hebben scheelt misschien een beetje”

“praten en kijken of we probleem aan kunnen pakken evt. met de pester”

“Voorkomen door pc beneden te zetten, en historie raadplegen. Geen hyves of facebook toestaan.”

“ouders van pester benaderen”

“doorgeven aan school als het om een medeleerling gaat. Praten”

Het merendeel van de ouders geeft aan eerst met hun kind te praten en eventueel daarna vervolgstappen te ondernemen. Opvallend is dat veel ouders school niet meteen betrekken bij het geheel.

Vraag 4. Zou uw kind naar u toekomen met een probleem rondom cyberpesten?

ja	62
nee	1
twijfel	6

Tabel 13.

Veel ouders (89%) geven aan er vertrouwen in te hebben dat hun kind naar hen toe zou komen met een probleem rondom cyberpesten. Een grote groep leerlingen gaf aan dit daadwerkelijk te doen. Ook docenten gaven aan dat leerlingen naar hen toekomen met een probleem rondom cyberpesten. De (naaste) omgeving gaat er dus vanuit dat leerlingen gemakkelijk bereid zijn om over hun cyberpest problemen te praten.

Vraag 6. Weet u wat de school doet om cyberpesten tegen te gaan?

Ja	9
Nee	60

Tabel 14.

Net als bij leerlingen en docenten weet het overgrote deel van de ouders (86%) niet wat de school doet om cyberpesten tegen te gaan.

Vraag 14. Vindt u dat school een taak heeft rondom veilig internetgebruik?

ja	62
nee	7

Tabel 15.

Docenten en ouders zijn het erover eens dat school een taak heeft rondom veilig internetgebruik. Dit percentage was bij de docenten groter. Een klein percentage ouders denkt dat het niet de taak van school is, omdat cyberpesten, volgens hen, doorgaans thuis plaatsvindt. Zo gaven zij te kennen in de open vragen.

Vraag 15. Ziet u nog zaken die de school kan of moet doen als het gaat om cyberpesten?

“Alleen het voorlichten van de leerlingen en de leerlingen duidelijk maken dat als ze gepest worden ze dan altijd op school terecht kunnen voor hulp”

“daar kun je als school weinig aan doen, je kunt de leerlingen niet controleren met wat ze buiten schooltijd doen op hun computer”

“Internet gebruik met al zijn risico's is mijns inziens een taak van de ouders. De school mag best informatie geven aan leerlingen over de risico's van alles op het web te plaatsen met als gevolg cyberpesten. Maar dan niet aangeven dat het er is maar beter hoe je het kunt voorkomen. Overigens ligt die taak al bij de basisschool, daar de meeste kinderen al in de basisschool tijd een account aanmaken en daar de basis van het pesten vaak al gelegd is.”

informatie ophangen in gebouw

“het bespreken met betreffende ouder als ze merken dat een leerling last heeft van cyberpesten of hij/zij nu “dader”/“slachtoffer”

“Ik weet niet hoe er nu mee om wordt gegaan en kan dus niet zeggen wat de school nog moet of kan. Mijn zoon heeft geen problemen met pesten zodoende heb ik me er niet in verdiept.”

“Zeer duidelijke afspraken, zodat de leerling weet waar ze aan toe zijn en duidelijk weet wat wel en niet mag!!!!”

“wat meer tijd erin te gaan steken. En er eens echt naar gaan kijken wat er speelt. Want hoe dat er nu op school er mee omgegaan word in 1 woord slecht”

“Als leerkracht zelf een account nemen, zodat je op de profielen van de leerlingen kan kijken”.

Veel ouders antwoordden met: ‘nee’/ ‘op dit moment niet’. Dit kan er enerzijds mee te maken hebben dat men niet geconfronteerd is met cyberpesten en anderzijds met het feit dat veel ouders niet weten wat de school op dit moment al doet aan cyberpesten.

4.4 interviews

Uit het interview met dhr. Ilhan kan ik concluderen dat cyberpesten steeds vaker voorkomt op zijn school. Daar waar het mogelijk is, probeert school het op te lossen. Hij concludeert dat het zijn docenten aan de kennis ontbreekt om er goed mee om te gaan. Het komt wel eens voor dat de school doorverwijst naar de politie, zoals recentelijk met een voorval.

In het interview met adjunct directeur dhr. Verhoof en leerling-coördinator mevr. Van den Oetelaar wordt duidelijk dat:

- De school erkent dat cyberpesten, in toenemende mate, voorkomt op het Prinsentuin.
- De school op dit moment niet weet hoe vorm te geven aan beleid betreffende cyberpesten.
- Nu veelal de mentor wordt ingelicht bij het constateren van een pestgeval. Die probeert het probleem middels een gesprek op te lossen. Daarna wordt eventueel doorverwezen naar de leerling-coördinator.
- School het niet alleen de verantwoordelijkheid vindt van school om leerlingen te leren om gaan met cyberpesten. Want wat buiten de school gebeurt daar heb je maar beperkt invloed op. Het is ook de verantwoordelijkheid van ouders.
- School op dit moment voorstander is om collega's voorlichting te geven over cyberpesten, dit kan middels een powerpoint presentatie. Ook geven beiden aan dat er behoefte is aan een beleid ten opzichte van cyberpesten.

Hoofdstuk 5 Conclusies

5.0 inleiding

In dit hoofdstuk trek ik een conclusie aan de hand van de verkregen gegevens van het onderzoek. Mijn onderzoeksvraag luidt:

“Hoe vaak komt cyberpesten voor in de eerste en tweede klassen van het Prinsentuin Oudenbosch?”

In paragraaf 5.2 doe ik aanbevelingen met betrekking tot hoofdvraag 2, namelijk: “Hoe kan het Prinsentuin een bijdrage leveren aan een anti-cyberpest beleid?”

5.1 Conclusies deelvragen

- 1. Hoe denken de leerlingen dat er zo ingespeeld kan worden op cyberpesten, dat het teruggedrongen wordt?*

Omdat er nog geen beleid is ten aanzien van cyberpesten is het voor leerlingen niet duidelijk op welke manier en op welk moment de school zou kunnen helpen. Overigens blijkt de term cyberpesten minder duidelijk te zijn dan de term online pesten of internet pesten. Dit bleek tijdens de uitleg over mijn onderzoek aan de leerlingen. Tegen de verwachting in blijkt de term ‘cyberpesten’ voor kinderen abstract en vaag. Sommige kinderen wisten zelfs niet precies de betekenis ervan. Dit wilde niet zeggen dat zij er nooit mee in aanraking waren geweest. Kinderen spreken eerder van online pesten, maar benoemen in de praktijk vaker specifieke acties als hacken, schelden en dreigen. Dit is een interessante bevinding, omdat de term zowel in voorlichting als in literatuur regelmatig wordt gebruikt.

In een cyber- pestgeval proberen leerlingen het vooral zelf op te lossen alvorens ze het aan anderen vertellen. De leerlingen zijn over het algemeen bekend met online risico's, zoals virussen en gevaarlijke contacten. Velen van hen weten dat ze geen persoonlijke gegevens of telefoonnummers moeten geven. Dit verklaart waarom bijna de helft (40%) van de leerlingen aangeeft geen behoefte te hebben aan voorlichting in de mentorlessen. Bij een pestgeval denken de meesten dat de docent de betreffende leerlingen bij zich roept, een derde deel weet niet wat er gebeurt bij cyberpesten en nog een derde denkt dat docenten het niet door hebben wanneer een leerling gepest wordt. 60% van de leerlingen is voorstander om cyberpesten en veilig internet als onderwerp te behandelen in de mentorlessen

- 2. Hoe denken ouders dat er zo ingespeeld kan worden op cyberpesten, dat het teruggedrongen wordt?*

Veel ouders geven, net als leerlingen en docenten aan, dat ze niet weten wat de school doet aan cyberpesten. Ouders verwachten van school een preventief beleid ten aanzien van pesten, naast voldoende voorlichting naar leerlingen en een duidelijke aanpak bij misbruik. Uit reacties op de vraag wat de school kan/moet doen als het gaat om cyberpesten blijkt dat veel ouders vinden dat er op dit moment te weinig actie wordt ondernomen. De meeste ouders geven aan graag voorlichting vanuit school te willen over cyberpesten in de vorm van een e-mail met informatie over dit onderwerp.

3. *Hoe denkt het Prinsentuin dat er zo ingespeeld kan worden op cyberpesten, dat het teruggedrongen wordt?*

Uit het interview met dhr. Verhoof en mevr. Van den Oetelaar, blijkt dat er beleid moet komen over de aanpak van cyberpesten. Er moet een actueel digitaal pestprotocol komen. Daarin moet duidelijk beschreven worden wat wel en wat niet mag op school. Als de regels niet expliciet zijn beschreven kan er ook geen toezicht gehouden worden. Daarnaast is een cyberpest protocol een manier om preventief cyberpesten tegen te gaan. Als duidelijk op papier staat beschreven wat de sancties zijn, zullen pestkoppen beter nadenken voor ze actie ondernemen. Docenten zouden in de mentor lessen voorlichting kunnen geven over cyberpesten en veilig internet. Om hun eigen vaardigheid en kennis te vergroten is het nuttig voor collega's om een workshop over cyberpesten bij te wonen.

4. *Welke good-practices zijn er met betrekking tot de aanpak en het voorkomen van cyberpesten?*

Inmiddels zijn er wereldwijd veel anti-cyberpest programma's voor leerlingen ontwikkeld. Bij een combinatie van interventies op meerdere niveaus (leerlingen, ouders en school) is er sprake van een schoolbrede aanpak. In Nederland wordt deze aanpak ook wel een vijfsporenaanpak genoemd. Deze aanpak is vooralsnog het best onderbouwd en het meest geaccepteerd.

5.2. Conclusie hoofdvragen

1. Hoe vaak komt cyberpesten voor in de eerste en tweede klassen van het Prinsentuin?

Mijn conclusie is dat de prevalentie van cyberpesten op het Prinsentuin onderbouw geringer is in vergelijking met traditioneel pesten. Ruim 80% van de pestgevallen in de onderbouw van Prinsentuin gebeurt mondeling, door slaan, schoppen e.d. of door het buitensluiten/negeren. In het geval van cyberpesten voelen de gepeste leerlingen zich boos en verdrietig, een derde deel geeft aan geen zin meer te hebben in school. School lijdt dus wel degelijk onder de gevolgen van cyberpesten.

2. Hoe kan het Prinsentuin een bijdrage leveren aan een anti-cyberpest beleid?

In de ogen van zowel ouders als docenten en de directie heeft Prinsentuin Oudenbosch een verantwoordelijkheid als het gaat om de veiligheid van docenten en leerlingen. Dat begint met duidelijke, goed gecommuniceerde normen en waarden en de handhaving daarvan. Dit betreft ook omgangsvormen op internet. School moet zich niet laten verrassen door incidenten. Ben je als school betrokken in het grijze gebied tussen privé en school? Welke sociale media mogen in de klas en op school gebruikt worden? Wanneer schakel je ouders in, en wanneer politie? Welke sancties hanteer je bij welke overtreding? Hoe gaan we om met slachtoffers en hoe met pesters? Hoe betrekken we de rest van de klas erbij? Dit zou allemaal in een uitgebreid pestprotocol, aangevuld met een protocol cyberpesten moeten staan. Vervolgens zouden de regels en afspraken met docenten, leerlingen en ouders duidelijk gecommuniceerd moeten worden.

5.3 Aanbevelingen

Voor een doeltreffende aanpak op school tegen cyberpesten formuleer ik, op grond van bovenstaande conclusies, een reeks aanbevelingen die ik, op basis van dit onderzoek, noodzakelijk acht. De aanbevelingen komen sterk overeen met de resultaten van een online bevraging bij schooldirecties in Vlaamse scholen.ⁱⁱ

Aanbevelingen gericht op leerlingen

1. Een lessenserie over veilig internet en de gevolgen van cyberpesten, gegeven door de mentor. Eventueel zou een anticyberpestboekje gebruikt kunnen worden. Zie bijlage 7 voor het voorbeeld.
2. Informatiemateriaal uitdelen. Dit tegelijkertijd met het starten van een project (bijvoorbeeld posters in de klas met 'niet cyberpesten'). Gratis folders uitdelen van de Kinderconsument, verkrijgbaar bij politiebureaus (zie bijlage)
3. Het expliciteren van de schoolregels betreffende pesten en cyberpesten door de mentor.
4. Versterken van positieve betrokkenheid tussen leerlingen door gebruik te maken van verschillende lessen die beschikbaar zijn in bestaande methodes van mentorlessen zoals 'Leefstijl' of 'DiBiz'.
5. Klassikale regels opstellen tegen (cyber)pesten.

ⁱ Universiteit Antwerpen. Cyberpesten in Vlaamse basis- en middelbare scholen: *Probleemervaring en aanpak. Resultaten van een online bevraging bij schooldirecties.*

Aanbevelingen gericht op school:

1. Het benoemen van iemand die gaat functioneren als aanspreekpunt voor leerlingen en ouders in het geval van (cyber) pesten:
E-mailadres van deze persoon vermelden in de schoolgids.
2. Organiseren van een workshop 'cyberpesten en veilig internet' voor het personeel (tijdens een studiemiddag)
3. Nadat het personeel bekend is geraakt met cyberpesten en veilig internet (door de workshop), aanbieden van informatie over cyberpesten aan docenten; bijvoorbeeld door informatie in de wekelijkse nieuwsbrief te zetten.
4. (Cyber)pest protocol opstellen en tijdens dit proces docenten, ouders en leerlingen actief samen te laten werken, waardoor het door alle groeperingen gedragen wordt.
5. Gesprekken voeren met dader/slachtoffer door mentoren; een luisterend oor bieden.
6. Bij ernstige gevallen, zoals stalken en echte bedreigingen, melding doen bij de politie.
7. Cyberpesten 'technisch' onmogelijk maken:
-Door een 'filter' te installeren op de schoolcomputers, waardoor het bezoeken van bepaalde sites zoals Hyves, Facebook, spelletjes- en sekssites, niet mogelijk is.

Aanbevelingen gericht op ouders.

1. Informatie op de schoolwebsite (zoals het protocol) met duidelijke vermelding van vaste aanspreekpersoon bij wie ouders/leerlingen terecht kunnen.
2. 'Verspreiden' van informatie via e-mail/oudernieuwsbrief.
3. Een keer per jaar een informatieavond organiseren over veilig internet en cyberpesten.

Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek

6.1 inleiding

In dit hoofdstuk reflecteer ik op het proces van het onderzoek en beschrijf ik mijn eigen ontwikkeling.

6.2 het proces

Dit onderzoek heeft voor een kettingreactie gezorgd. Alle competenties die nodig zijn om een goed verhaal op papier te kunnen krijgen werden aangesproken. Van verantwoordelijkheid nemen voor het onderzoek tot het analyseren van gegevens, van zelfstandig gegevens verwerken tot samenwerken en reflecteren. Dit maakt dat ik dit onderzoek als erg enerverend heb ervaren. Ik ben er achter gekomen, wellicht vanzelfsprekend dat, wil je onderzoek voorspoedig verlopen, er sprake moet zijn van stabiliteit in je privé- en werk leven. Na twee turbulente jaren waarin ik een carrièreswitch heb gemaakt en moeder ben geworden van ons derde kind, is het fijn te constateren dat ik me nu in rustiger vaarwater bevind en daardoor eindelijk mijn onderzoek heb kunnen doen. Voor mij was het gezegde 'een goed begin is het halve werk' van toepassing. Doorzettingsvermogen is hierbij onontbeerlijk geweest.

6.3 wat heeft dit onderzoek voor mij betekend?

Het onderzoek heeft voor mij veel betekend. Ik heb geleerd over mezelf en over mijn eigen denken en handelen. Ook hebben collega's, directie en leerlingen mij leren kennen; van nieuweling op het Prinsentuin tot iemand met verstand van leerlingbegeleiding en cyberpesten in het bijzonder, iemand die zich wil inzetten voor het Prinsentuin.

Vanaf het begin van mijn onderzoek werd mijn enthousiasme voor dit onderwerp gedeeld door de voormalige counselor op school. Het was ook fijn om te merken dat de directie mij dit onderwerp toevertrouwde en mij alle medewerking verschafte. Ik heb geen weerstand ervaren.

Daarnaast heb ik ervaren dat, ondanks een goede voorbereiding, een goede planning, een open houding met respect voor andere meningen en veel enthousiasme, het toch moeilijk is dit enthousiasme over te brengen op collega's. Zij zijn welwillend en bereidwillig en zien ook zeker de positieve voordelen van het onderzoek, maar zij ervaren daarnaast de druk en het vele werk van iedere dag. Het is begrijpelijk, dat ze dan opzien tegen enquêtes. In het begin vond ik het daarom moeilijk om medewerking van collega's en directie te vragen. Dit is een karaktereigenschap van me, die niet altijd even handig uitkomt. Ik heb vaak het idee dat ik zelf mijn eigen zaakjes moet regelen. Bovendien wil ik anderen niet tot last zijn. De getoonde interesse en de welwillendheid van collega's en ouders heeft mijn denkwijze doen veranderen. Dit geeft een gevoel van opluchting. Ik weet nu dat samenwerken en hulp vragen geen teken van zwakte hoeft te zijn. Dit gold ook voor het vragen van feedback op bijvoorbeeld de enquêtes die ik opgesteld had. Gelukkig ging het na verloop van tijd beter; Ik merkte dat ik gemakkelijker op mensen afstapte met een vraag. Het was zelfs zo dat, als ik een vraag had, collega's dachten dat het wel 'weer' over cyberpesten zou gaan. Ik heb ervaren, dat het waardevol kan zijn vragen en problemen voor te leggen aan een critical friend om zo samen het probleem aan te kunnen pakken. Ik zal in de toekomst een dergelijke samenwerking zeker moeten zoeken. Bovendien heeft dit allemaal mijn zelfvertrouwen in mijn rol als 'change agent' vergroot.

Door het lezen van literatuur en de enquêtes is mijn kennis omtrent cyberpesten gegroeid. Ik ben hierdoor nu op de hoogte van prominente onderzoekers op dit gebied, doordat dezelfde namen steeds genoemd worden. Ook is het goed dat ik nu meer weet van verschillende instanties die met cyberpesten te maken hebben. Zo overweeg ik nu om vrijwilliger te worden bij de Kindertelefoon! Valkuil tijdens het onderzoek voor mij was dat ik teveel tijd heb besteed aan het bestuderen van literatuur. Ik vond dit erg interessant. Maar ergens moet je je onderwerp afbakenen, wil je niet verdwalen. Een leuke bijkomstigheid vind ik ook de nieuwe ideeën die ik heb opgedaan bij het zoeken en bestuderen van verschillende materialen voor de praktijk. Er is zoveel aan leuk en bruikbaar materiaal waar ik geen weet van had.

Met veel plezier heb ik aan de dataverzameling gewerkt. Ik heb geleerd dat ik voor mijzelf helder moet hebben wat ik wil weten van de groep die ik ga bevragen en van het onderwerp dat ik ga onderzoeken. Het blijkt niet eenvoudig om de juiste vragen te stellen, maar wel belangrijk. De vragen leken mij heel goed bruikbaar, maar achteraf had ik de vragen concreter moeten maken. Hierdoor had ik meer met antwoorden gekund. Ik heb nu bijvoorbeeld vragen gesteld over het toelaten van mobiele telefoons op school, terwijl het niet relevant was voor mijn onderzoek en ik helemaal niks met het antwoord heb gedaan.

Mijn schriftelijke communicatievaardigheden heb ik ook kunnen ontwikkelen dankzij mijn onderzoek. Ik heb een mail gestuurd naar ouders en een stuk in de oudernieuwsbrief geplaatst. Het schrijven van een goede e-mail is een lastige klus. Het is daarom belangrijk er voldoende aandacht aan te besteden. Ik moest immers collega's en ouders overtuigen van het belang om de enquête in te vullen. De enquêtes heb ik bij de ouders en collega's digitaal afgenomen. Omdat dit organisatorisch erg moeilijk was, heb ik dit niet gedaan bij de leerlingen. Bij hen heb ik de enquête schriftelijk afgenomen en dat bleek bij de verwerking van de gegevens niet zo praktisch. Het turven van de antwoorden duurde erg lang. Daarna moest het nog verwerkt worden in grafieken en tabellen; dit is een vak apart. Ik heb geprobeerd er het beste van te maken met mijn basale kennis hierover. Het aspect buitenland was een mooie gelegenheid om me te verdiepen in de kennis van Turkse collega's. Interessant om te zien dat jouw internationale collega's dezelfde problemen tegenkomen en dat je ervaring en kennis kunt uitwisselen.

6.4 het vervolg

Nu het onderzoek af is, is het zaak om dit te gaan gebruiken. Het is voor mij een grote uitdaging om met deze aanzet verder te gaan op school. Dit wil ik doen door mijzelf naar voren te schuiven met dit onderzoek. Ik wil de directie stimuleren mijn aanbevelingen te gaan gebruiken. Op deze manier wil ik een steentje bijdragen aan een positief schoolklimaat voor leerlingen en collega's.

Literatuurlijst

Aerdt, J en Lamberts, P (2006). *Cyberpesten. Big Deal?! Onderzoek in opdracht van de GGD Zuid Limburg en Open Universiteit, faculteit Psychologie Nederland*. Via www.ggd Kennisnet.nl. Geraadpleegd: juni 2012

Akker, H. van den (2005). *Online Pesten: Geintje of Kwetsend?* Qrius, Persrapport t.b.v. Planet Internet, januari 2005. Via <http://www.schoolveiligheid.nl/NR/rdonlyres/2A2614E4-CAE3-4067-B851-B7D63635809D/0/PersrapportQrius.pdf> . Geraadpleegd: juni 2012

Duin van, E en Buenen, S. *Plagen is grappig, pesten doet pijn*. Metro nieuws 19 april 2011

EC. *Safer Internet for Children*. Qualitative Study in 29 European Countries. Mei 2007. Via http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/eurobarometer/qualitative_study_2007/summary_report_en.pdf

Heirman en Walrave. Universiteit Antwerpen- *Praktische Fiche*. Via http://www.internet-observatory.be/internet_observatory/pdf/faq_cards/teachers/DEFINITIEFCYBERPESTENTEACHER_WEB_OK.pdf. Geraadpleegd augustus 2012.

Kuiper, E. *Omgaan met internet moet je leren!* Zone Jaargang 5 2006 nr. 3. Via mweb.bicat.com/blob/KUIKILG9999.pdf geraadpleegd juli 2012

Li, Q. (2007) *Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation*. Australasian Journal of Educational Technology. Via <http://www.ascilite.org.au/ajet/ajet23/li.html>. Geraadpleegd juni 2012

Rooij, van T, Meerkerk G, Schoenmakers, T, Van den Eijnden, R en van de Mheen. *Ontwikkelingen in het Internetgebruik van Nederlandse Jongeren*. IVO monitor internet en jongeren, November 2008. via: <http://www.ivo.nl/UserFiles/File/Publicaties/2008-11%20Factsheet%20internetgebruik%20jongeren.pdf>. Geraadpleegd juli 2012.

Sumter, S.R. & Valkenburg, P.M. (2011). *Digitaal pesten: de nieuwste feiten*. CcaM Kennis, 1, 1-3. Via <http://www.ccam-ascor.nl/files/CcaM-Kennis-nr1-digitaal-pesten.pdf> . Geraadpleegd juli 2012

Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö. & Çapa-Aydin, Y. (2008). *Examination of cyberbullying experiences among Turkish students from different school types*. CyberPsychology & Behavior. Geraadpleegd juli 2012

Universiteit Antwerpen. *Cyberpesten in Vlaamse basis- en middelbare scholen: Probleemervaring en aanpak. Resultaten van een online bevraging bij schooldirecties*. Geraadpleegd juli 2012

weblog 'Generationwhy'. *Privacy en Social media*. Geraadpleegd juli 2012

Websites geraadpleegd mei t/m augustus 2012

www.bobvandermeer.info

www.clicksafe.be

www.cyberpesten.be

<http://generationwhy.nl/2011/07/privacy-social-media/>

www.cyberbullying.org

www.cyberpestendebaas.nl

www.irespect.nl

www.mijnkindonline.nl

www.mijndigitalewereld.nl

www.kindertelefoon.nl

www.nji.nl

www.pestenislaf.nl

www.pestweb.nl

<http://www.polis.web.tr/m/?id=43252>

www.weetwatjetypt.nl

<http://mediaopvoeding.nl>

www.medialessen.nl

www.pestbriefje.com

www.schoolenveiligheid.nl

Bijeenkomsten:

Informatieavond 'kinderen en veilig internet' georganiseerd door basisschool 'de Leest' Etten Leur. Januari 2012

Inspiratiebijeenkomst Cyberpesten gegeven door De Stemmingmakerij.nl Breda. juni 2012

Bijlagen

Bijlage 1: enquête leerlingen	33
Bijlage 2: enquête docenten	35
Bijlage 3: enquête ouders	38
Bijlage 4: interview afdelingscoördinator en zorgcoördinator	41
Bijlage 5: interview Ali Ilhan. directeur Lyceum in Konya	42
Bijlage 6: politiefolder	43
Bijlage 7: anti-cyberpestboekje	44

Bijlage 1: VRAGENLIJST CYBERPESTEN VOOR LEERLINGEN

Inleiding

In het kader van mijn afstudeerproject doe ik onderzoek naar cyberpesten op het Prinsentuin. Cyberpesten is het pesten via internet of je mobiele telefoon.

Als docent krijg ik hier regelmatig mee te maken. Door dit onderzoek wil ik een goed beeld krijgen van het fenomeen cyberpesten op onze school én onderzoeken of dit een probleem vormt voor de school en leerlingen zelf.

Je hoeft je naam niet in te vullen. De antwoorden van deze vragenlijst worden anoniem verwerkt.

1. Heb je al eerder gehoord van cyberpesten?

- ☐ Ja.
- ☐ Nee.

2. Pesten gebeurt in mijn klas het meest.....

- ☐met briefjes.
- ☐met woorden (mondeling).
- ☐via telefoon / sms.
- ☐via e-mail.
- ☐via Hyves, Facebook en/of Twitter.
- ☐met schoppen, slaan en spugen.
- ☐met negeren en buitensluiten.

3. Welke uitspraak past het meest bij jou?

- ☐ Ik pest wel.
- ☐ Ik pest vaak.
- ☐ Ik pest nooit.
- ☐ Ik word soms gepest.
- ☐ Ik word vaak gepest.
- ☐ Ik word nooit gepest.
- ☐ Ik pest wel eens, maar word zelf ook wel gepest.

4. Iemand uit jouw klas schrijft nare reacties op jouw Facebook-pagina. Wat doe je?

- ☐ Ik blokkeer die persoon.
- ☐ Ik verwijder/ negeer die persoon.
- ☐ Ik schrijf iets naars op zijn/haar Facebook-pagina.
- ☐ Ik vertel het aan mijn ouders.
- ☐ Ik vertel het aan mijn mentor /docent / leerlingbegeleider
- ☐ Ik ga praten met die klasgenoot.
- ☐ Ik geef die klasgenoot een pak slaag.
- ☐ Iets anders, namelijk.....

5. Wat doen de docenten op jouw school tegen pesten?

- ☐ Die hebben niet eens door dat er gepest wordt.
- ☐ Die hebben het wel door, maar bemoeien zich er niet mee.
- ☐ Die roepen de pestkop en het slachtoffer direct bij zich.
- ☐ Die sturen de pestkop en het slachtoffer direct naar de directeur.
- ☐ Die bespreken regelmatig klassikaal de gevolgen van pesten.
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Iets anders, namelijk

6. Wat vind je van pesten?

- ☐ O Pesten maakt je sterker.
- ☐ O Pesten is cool/stoer.
- ☐ O Pesten hoort erbij.
- ☐ O Beter pesten dan gepest worden
- ☐ O Pesten is laf.

7. Vind je dat cyberpesten een probleem is op het Prinsentuin?

☐ O ja, omdat

☐ O ik weet niet

☐ O

nee,

8. Wat gaat er door je heen als je gepest wordt op internet of SMS?

- ☐ O ik word niet gepest
- ☐ O ik voel mij verdrietig
- ☐ O ik word boos
- ☐ O ik vertrouw andere kinderen niet meer
- ☐ O ik heb geen zin meer in school
- ☐ O iets anders, namelijk

9. Vind je dat 'cyberpesten' en 'veilig internet' onderwerpen moeten zijn in de mentorles?

☐ O ja, want

☐ O nee, want

10. Zijn er nog dingen die de school kan of moet doen als het gaat om cyberpesten? Zo ja, wat?

☐ O ja

☐ O Nee

☐ O Geen mening

11. Heb je 1 gouden tip voor kinderen die worden gecyberpest ?

12. Heb je 1 gouden tip voor ouders?

Einde vragenlijst.

Hartelijk bedankt!

Mevr. S. Can

Bijlage 2: VRAGENLIJST CYBERPESTEN VOOR DOCENTEN

Beste collega's,

Voor mijn masteropleiding aan de Fontys Hogescholen onderzoek ik **Cyberpesten** (= pesten op internet en mobiele telefoon) bij ons op het Prinsentuin. Graag verneem ik jullie mening over een aantal zaken. De gegevens zullen anoniem worden verwerkt. Willen jullie de vragenlijst z.s.m. (binnen een week) invullen?

Alvast hartelijk dank voor jullie tijd!

Saadet Can

1.a Ben u zelf op de hoogte van de recente problematieken en manieren van cyberpesten onder leerlingen?

0 ja, ga door naar vraag 1b

0 nee, ga door naar vraag 2

1.b Hoe vaak wordt u op school met cyberpesten geconfronteerd?

1.c. Als u wordt geconfronteerd met cyberpesten, hoe gaat of (zou) u er dan mee omgaan?

2. Zou een leerling naar u toekomen met een probleem rondom cyberpesten?

3. Heeft u behoefte aan meer voorlichting vanuit school over cyberpesten?

Zo ja, op welke manier wil je op de hoogte gehouden worden?

(kruis je voorkeur(en) aan)

- ☐ voorlichtingsbijeenkomst met powerpoint presentatie
- ☐ workshop 'surfen en chatten' (evt. begeleid door leerlingen)
- ☐ voorlichting middels brief, per e-mail
- ☐ anders nl. _____

zo nee, waarom niet? _____

4. a. Weet u wat de school doet om cyberpesten tegen te gaan?

4.b. Vind je dat 'cyberpesten' en 'veilig internet' onderwerp moeten zijn in de (mentor)les?

Waarom wel?

Waarom niet?

5. wat is uw standpunt t.a.v. toelaten van mobieltjes op school;

☐ mobieltjes toelaten in klas maar deze staan uit.

☐ mobieltjes toelaten in school maar tijdens de les gaan deze in het kluisje van de leerling.

☐ Elke docent bepaalt voor zichzelf wel of niet toelaten van mobieltjes in zijn les.

☐ mobieltjes niet toelaten in de klas en/of in de school.

☐ anders nl. _____

6. Wat vindt u van een internetprotocol (met daarin gedragsregels en afspraken over mobiel en internetgebruik.) voor leerlingen en docenten?

☐ mee eens want _____

☐ mee oneens want _____

7. Heeft uw een profiel op Hyves/Facebook?

8. Wat is uw standpunt t.a.v. docenten en leerlingen samen op Hyves/MSN/ Facebook enz?

☐ mee eens want _____

☐ mee oneens want _____

9. Vindt u dat school een taak heeft rondom veilig internetgebruik?

10. Ziet u nog zaken die de school kan of moet doen als het gaat om cyberpesten?

Einde vragenlijst.

Hartelijk bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Met vriendelijke groet,

Saadet Can

Beste collega,

Bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek van mij over Cyberpesten .

Het invullen van de vragenlijst neemt 5 tot 10 minuten in beslag.

De gegevens die u invult zijn anoniem en worden door

de mij gebruikt om meer inzicht te krijgen in

behoeften van collega's ten aanzien van cyberpesten.

Door op volgende te klikken kunt u beginnen met de vragenlijst.

Bijlage 3: vragenlijst cyberpesten voor ouders

Beste ouders,

Voor mijn masteropleiding aan de Fontys Hogescholen onderzoek ik **Cyberpesten** (= pesten op internet en mobiele telefoon) bij ons op het Prinsentuin. Graag verneem ik jullie mening over een aantal zaken. De gegevens zullen anoniem worden verwerkt. Willen jullie de vragenlijst z.s.m. (binnen een week) invullen?

Alvast hartelijk dank voor jullie tijd!

Saadet Can

Docente Engels Prinsentuin Oudenbosch

1.a Ben u op de hoogte van de recente problematieken en manieren van cyberpesten onder leerlingen?

☐ ja, ga door naar vraag 1b

☐ nee, ga door naar vraag 2

1.b Is uw zoon/dochter al eens met cyberpesten geconfronteerd?

☐ Ja

☐ Nee

☐ ik weet het niet

1.c. Als uw zoon/dochter wordt geconfronteerd met cyberpesten, hoe gaat of (zou) u er dan mee omgaan?

2. Zou uw kind naar u toekomen met een probleem rondom cyberpesten?

☐ ja

☐ nee

☐ twijfel

3. Heeft u behoefte aan meer voorlichting vanuit school over cyberpesten?

Zo ja, op welke manier wilt u op de hoogte gehouden worden?

(kruis je voorkeur(en) aan)

- 1 voorlichtingsbijeenkomst met powerpoint presentatie
- 1 workshop 'surfen en chatten' (evt. begeleid door leerlingen)
- 1 voorlichting middels brief, per e-mail
- 1 anders nl. _____

zo nee, waarom niet? _____

4. a. Weet u wat de school doet om cyberpesten tegen te gaan?

4.b. Vind u dat 'cyberpesten' en 'veilig internet' onderwerp moeten zijn in de (mentor)les?

Waarom wel?

Waarom niet?

5. wat is uw standpunt t.a.v. toelaten van mobieltjes op school;

☐ mobieltjes toelaten in klas maar deze staan uit.

☐ mobieltjes toelaten in school maar tijdens de les gaan deze in het kluisje van de leerling.

☐ Elke docent bepaalt voor zichzelf wel of niet toelaten van mobieltjes in zijn les.

☐ mobieltjes niet toelaten in de klas en/of in de school.

☐ anders nl. _____

6.. Wat vindt u van een internetprotocol (met daarin gedragsregels en afspraken over mobiel en internetgebruik.) voor leerlingen en docenten?

☐ mee eens want _____

☐ mee oneens want _____

7. Heeft uw kind een profiel op Hyves/Facebook? Heeft u dit wel eens bekeken?

8. Heeft u thuis regels omtrent internetgebruik?

9. Wat is uw standpunt t.a.v. docenten en leerlingen samen op Hyves/MSN/ Facebook enz?

O mee eens want _____

O mee oneens want _____

10. Vindt u dat school een taak heeft rondom veilig internetgebruik?

11. Ziet u nog zaken die de school kan of moet doen als het gaat om cyberpesten?

Einde vragenlijst.

Hartelijk bedankt voor het invullen van de vragenlijst!

Bijlage 4:

Interview met adjunct-directeur en zorgcoördinator:

Bent u bekend met het fenomeen cyberpesten?

-ja.

Komen hier op school ook gevallen van cyberpesten voor?

-Ja, vooral via Msn, Hyves en Facebook

Hoe vaak komt het voor, denkt u, als u aan het afgelopen denkt?

-Wekelijks denk ik, zowel onderbouw- als bovenbouwleerlingen, die staan dan bij mij in de kamer.

Zoveel?

Ja, het is echt iets van de laatste paar jaar

Wat doet de school, of nog specifieker de docenten, in geval van cyberpesten?

-Docenten gaan in gesprek met de leerling of leerlingen; desnoods met de ouders er bij. Meestal zit de coördinator er dan ook bij. Je kunt bijvoorbeeld dan iemand schorsen.

Dat is curatief.....en wat doen jullie preventief?

-preventief... dat gebeurt al in mentorlessen. Pesten wordt dan algemeen behandeld. Dus we proberen het zo te voorkomen, en soms alsnog curatief via gesprekken.

-Als het onder schooltijd is, dan is het ons verantwoordelijkheid. Na schooltijd kunnen we er weinig aan doen.

-Je kunt cyberpesten niet voorkomen. Je kunt leerlingen er op wijzen. Maar met cyberpesten is het zo, dat het anders over komt op het scherm. Dat is het verraderlijke van de digitale techniek.

Vind u het een taak van school om iets aan cyberpesten te doen?

Ja. Zoals ik net al zei, onder schooltijd is het ons verantwoordelijkheid. Je kunt het niet voorkomen en sowieso al niet na schooltijd.

Heeft de school een pestprotocol en/of internetprotocol?

-een pestprotocol of internetprotocol zijn er niet. Maar we hebben 'onbeschreven' regels hier. Docenten en leerlingen weten wat deze regels inhouden, maar het staat niet op papier.

-Volgens mij staat er ook een stukje in de schoolgids.

Hebben wij op school internetfilters, met andere woorden, kunnen leerlingen tijdens de computerles op Hyves of MSN en zo?

-Volgens mij kunnen ze er nu nog op ja, maar daar zouden ze volgens mij iets mee doen. Sowieso mag het tijdens de les niet...

Denkt u dat er door de leerlingen behoefte is aan extra aandacht voor cyberpesten?

Dat weet ik niet, dat ga jij onderzoeken toch?

Denkt u dat collega's behoefte hebben aan informatie over cyberpesten?

- ik denk het wel, via een workshop of zo, op een studiedag zou heel nuttig zijn.

Dan heb ik de belangrijkste vragen gesteld. Dank jullie voor dit interview.

-Geen probleem

-Jij ook bedankt

Interview met dhr. Ali Ilhan. Directeur Muhittin Guzelkilic Lyceum Konya in Turkije.

Bent u, als school, goed op de hoogte van de recente problematieken en manieren van cyberpesten? Zo ja, hoe?

-Ja, we blijven op de hoogte via de nieuwsbrieven die we ontvangen via het ministerie. Je hoort er ook veel over op het nieuws, met tragische afloop soms. Dat is de negatieve kant van de digitale wereld.

Hoe vaak wordt cyberpesten gemeld door leerlingen/ouders en waar (bij wie) wordt dit gemeld?

-Als school krijgen we steeds vaker te maken met leerlingen die te maken krijgen met cyberpesten.

Ouders zien we in cyberpest gevallen alleen als het uit de hand is gelopen, of dreigt te lopen. Dat is gelukkig niet vaak. Bij leerlingen merken we dat het vaker voor komt. leerlingen die een band hebben met een docent die vertellen het makkelijker.

Doet u als school aan voorlichting over 'cyberpesten'? Zo ja, in welke vorm?

-Nee, op dit moment nog niet. We hebben zelf de kennis ervoor niet huis. In ieder geval is de overheid een campagne begonnen over kinderen en veilig internet. In het kader van die campagne komt er een agent voorlichting geven over cyberpesten. Ik verwacht daar het volgend schooljaar meer over te horen. Dezer dagen is er een spotje op tv; die ouders alert maakt over dit probleem.

Zijn 'cyberpesten' en 'veilig internet' onderwerpen in de (mentor)les?

-Heb ik eigenlijk n.a.v. je vorige vraag net beantwoordt. Maar als een probleem zich voordoet in een klas, dan besteden mentoren er aandacht aan. Door bijvoorbeeld met leerlingen in gesprek te gaan. Laatst hadden we een incident met twee leerlingen van onze school. Een meisje had het uitgemaakt met haar vriend. Om wraak te nemen had die jongen foto's van haar op internet gezet met haar telefoonnummer er bij. Op een gegeven moment hebben we de politie erbij gehaald. Die heeft het verder overgenomen van ons eigenlijk.

Zijn er op uw school internetfilters, kunnen leerlingen tijdens computergebruik op social media sites of spelletjes sites e.d.?

-Nee, maar we houden wel toezicht. Ze weten dat ze er niet op mogen.

Wat is het standpunt van de school t.a.v. toelaten van mobieltjes op school;

- Onze leerlingen zijn op de hoogte van de regel dat mobieltjes de klas niet in mogen. Die bewaren ze in de kluisjes.

Heeft u een pestprotocol en/of cyberpest protocol op school?

We hebben algemene gedragsregels. Hier valt pesten ook onder. In ons schoolgids staan deze regels expliciet, maar dan meer in de trant van: wat voor gedrag verwachten we van onze leerlingen ' en een stukje 'wat we streven te kunnen bijdragen aan de (persoonlijke) ontwikkeling van uw kind. ' maar niet specifiek voor cyberpesten.

Dit waren mijn vragen. Heeft u nog iets op- of aan te merken? –Nee, Hou me op de hoogte van je onderzoek.

ok, dank u wel voor uw tijd.

Bijlage 6: Politiefolder

<http://www.pestenislaf.nl/pdf/KCpolitiefolder.pdf>

Bijlage 7: anti-cyberpestboekje

http://kvo-scholen.be/oefenwebbao/images/documenten/Anticyberpestboekje_lkr.pdf?phpMyAdmin=VE-z21x9SGpU9EeKz87fAiAYco2